

Jan Gurba

Tadeusz Dzierżykraj-Rogalski,
"Cmentarzyska neolityczne w Stoku i
lesie stockim. Crania et alia ossa
Polonica", "Materiały i Prace
Antropologiczne", 1958, nr 30

Rocznik Lubelski 3, 294-295

1960

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

niowo-morawska kultura ceramiki malowanej” czy „k. wstęgowa malowana” nie tylko nie wywodzi się z Moraw, ale nie należy nawet do cyklu kultur wstęgowych.

Materiał z Werbkowic jednak wyraźnie łączy reprezentowaną tu grupę ludności z grupą „wstęgowców”. Na podstawie bowiem materiałów źródłowych uzyskanych w Werbkowicach oraz w 1959 roku w Tarnoszynie, pow. tomaszewsko-lubelski, a przede wszystkim ceramiki, wyraźnie widać, że w grupie wschodniej kultura malowana stanowi bezpośrednią kontynuację rozwoju starszej ceramiki wstęgowej.

Jan Gurba

Tadeusz Dzierżykraj-Rogalski: Cmentarzyska neolityczne w Stoku i Lesie Stockim. Crania et alia ossa Polonica.

Materiały i Prace Antropologiczne Nr 30, Warszawa 1958, s. 70.

Dużo źródłowego materiały archeologicznego i antropologicznego dostarczyły prowadzone w ostatnich latach rok rocznie badania na obszarze Płaskowzgórza Nałęczowskiego¹. Praca T. Dzierżykraj-Rogalskiego zawiera opracowania materiału kostnego z neolitycznych cmentarzysk kultur czasz lejowatych i amfor kulistych uzyskanych w trakcie badań wykopaliskowych prowadzonych w 1951 roku w Lesie Stockim i Stoku, w pow. puławskim. Sprawozdania z tych prac oraz opracowanie materiałów archeologicznych ogłosili uprzednio T. Dzierżykraj-Rogalski², J. Kowalczyk³ i Z. Ślusarski⁴.

Poza opisaniem grobów w których materiał kostny nadawał się do opracowania, praca podaje antropologiczne tablice zawierające poszczególne cechy morfologiczne, pomiary i wskaźniki. Niestety opracowanie, jako ściśle materiałowe, nie podaje uogólnień i wniosków autora, które częściowo zostały jednak ogłoszone przy innych okazjach⁵. Brak jednak wniosków, które mogłyby dostarczyć nowych danych do zagadnienia neolitycznych grobów ze śladami magii. Przy opisie grobu VII na cmentarzysku „D” kultury czasz lejowatych w Lesie Stockim (s. 8—10)⁶

¹ J. Gurba, Z najnowszych badań nad kulturą czasz lejowatych w Lubelskiem, *Archeologicke Rozhledy*, IX: 1957, s. 510 nn. i podana tam dotychczasowa literatura. Z nowszych: T. Sulimirski, *Polska Przedhistoryczna*, cz. II, Londyn 1957—1959, s. 200—202 i literatura zestawiona na s. 206. Na podstawie uzyskanych ostatnio materiałów T. Sulimirski wyróżnił nawet „nałęczowska grupę” kultury czasz lejowatych. M. Wieliczko, *Między Wisłą a Bugiem*, „Z otchłani wieków”, XXV: 1959, s. 241—242. J. Gurba, *Stanowisko kultury czasz lejowatych w miejscowości Chruszczów Kolonia powiat puławski*, *Anales UMCS*, sec. F, vol. XI: 1957, Lublin 1959, s. 33—42.

² Prace wykopaliskowe prowadzone w 1951 r. na cmentarzysku neolitycznym w Lesie Stockim i Stoku (pow. Puławy, województwo lubelskie), *Przegląd Antropologiczny*, XIX: 1953, s. 409—413.

³ Dwa groby kultury amfor kulistych z Lasu Stockiego i Stoku, pow. Puławy, *Sprawozdania PMA*, V: 1953 z. 1—2, s. 38—47.

⁴ Nowe groby i cmentarzyska kultury czasz lejowatych z Lasu Stockiego i Stoku, w pow. puławskim, *Anales UMCS*, sec. F, vol. V: 1950, Lublin 1954, s. 9—54.

⁵ T. Dzierżykraj-Rogalski, *Długość trwania życia człowieka neolitycznego na ziemiach polskich*, *Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku*, I: 1955, s. 76—90, tenże, *Wzrost człowieka na terenach obecnej Polski w okresach neolitu*, *Folia Morphologica*, VI: 1955, s. 265—270.

⁶ Z. Ślusarski, *tamże*, s. 14.

autor przypuszcza, że czaszka należy do innego osobnika niż pozostałe pochodzące z tego pochówka, kości szkieletu. Taki wypadek nie został dotychczas stwierdzony na innych cmentarzyskach z młodszej epoki kamiennej. Byłby to więc pierwszy wypadek niezwykle ciekawych obrzędów magicznych. Autorytatywnej odpowiedzi na ten temat udzielić może tylko antropolog. Autor, zwracając szczególną uwagę na ten grób ze względu na umieszczenie, w celach magicznych zapewne, duży kamień w ustach zmarłego, sprawą przynależności kości szkieletu w swym pierwszym opracowaniu⁷ nie zajął się prawie zupełnie.

Zestawione przez T. Dzierżykraj-Rogalskiego materiały antropologiczne, dostarczają szeregu danych niezbędnych, jak świadczą o tym inne jego prace⁸, dla rozważań z zakresu stosunków społeczno-ekonomicznych w neolicie polskim⁹.

Jan Gurba

Józef Kermisz: Lublin i Lubelskie w ostatnich latach Rzeczypospolitej (1788—1794) tom I. W czasie Sejmu Wielkiego i wojny polsko-rosyjskiej 1792 r. oraz pod rządami targowisko-grodzieńskimi.

Lublin, 1939. wyd. Zarządu Miejskiego w Lublinie

Praca Józefa Kermisza: *Lublin i Lubelskie w ostatnich latach Rzeczypospolitej (1788—1794)* przeszła dziwne koleje tak charakterystyczne dla niektórych wydawnictw w czasach ostatniej wojny. Druk był ukończony w sierpniu 1939 r. Ukazaniu się pracy na półkach księgarskich przeszkodził wybuch wojny i okupacja hitlerowska. Nie zbrozurowane arkusze przechował prawie w całości drukarz lubelski St. Pietrzykowski. Nieliczne braki zostały po ucieczce Niemców w 1945 r. uzupełnione w zakładach graficznych tegoż St. Pietrzykowskiego z rękopisu, który także udało się zachować. Natomiast drugi tom pracy obejmujący Insurekcję Kościuszkowską przygotowany w całości do druku uległ zniszczeniu w czasie powstania warszawskiego w mieszkaniu autora w Warszawie. Tak więc praca wydrukowana już w 1939 r. ukazała się w 1945 r.

Chociaż od opóźnionego ukazania się książki upłynęło 15 lat i chociaż jest ona nieraz cytowana w literaturze historycznej nie doczekała się ona dotąd w Lublinie żadnej recenzji¹. Dlatego to wydaje się w pełni słuszne, ażeby właśnie w Roczniku Lubelskim omówić tę interesującą i szczególnie dla Lublina i Lubelszczyzny ważną pozycję wydawniczą.

Na treść omawianego I tomu dzieła Kermisza składa się: Przedmowa, głównie poświęcona bazie źródłowej, część I pt. W dobie Sejmu Wielkiego i wojny 1792 r.

⁷ T. Dzierżykraj-Rogalski, Grób kultury pucharów lejkowatych ze śladami magii na Lubelszczyźnie, *Wiadomości Archeologiczne*, XXIII: 1956, s. 100—103.

⁸ Por. przypis 5 oraz rec. pióra J. Dąbskiej (*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, IV: 1956, s. 321) tyozącą pierwszej z cytowanych tam prac.

⁹ Por. ocenę recenzowanej pracy przez F. Wokroja (*Człowiek w czasie i przestrzeni*, I: 1958, s. 165—167).

¹ W „*Myśli Współczesnej*” Nr 6—7, Łódź 1946, ukazało się dość obszernie omówienie pracy Kermisza pióra Wł. Dzwonkowskiego. Autor raczej zajął się szczegółowym przedstawieniem treści pracy Kermisza, a nawet w pewnym sensie uzupełnił tę treść dodatkowymi uwagami m. in. z ogólnej historii Polski. Ogólna ocena pracy w pełni dodatnia.